

DEBRECENI PROTESTÁNS LAP

EGYHÁZI ÉS ISKOLAI HETI KÖZLÖNY.

DEBRECEN VÁROS KÖNYV-
NYOMDA-VÁLLALATA,

ahova a lap szétküldésére vonat-
kozó felszólamlások küldendők. ::

Megjelen hetenként egyszer, szombaton, másfél íven.

Előfizetési ár: egész évre 12 kor., félévre 6 kor.

Egyes szám ára 30 fillér.

SZERKESZTŐSÉG ÉS KIADÓHIVA-
TAL DEBRECEN, NYOMTATÓ-
UTCA 9. SZÁM,

ahova a lap szellemi és anyagi ügyeire vonat-
kozó összes közlemények, kéziratok, előfize-
tések és hirdetési díjak küldendők. ::

Tanév megnyitáskor.

Dr. Baltazár Dezső püspök válasza dr. Kun Béla
üdvözlésére 1913 szeptember 9.

A megtisztelő, szíves üdvözlést, amellyel
bennünket az akadémiai igazgató úr a főiskola
tolmácsaképen illetni méltóztatott, úgy a magam,
mint elnöktársam: a főgondnok úr Öméltósága
nevében is hálás köszönettel fogadom és az
áldáskívánást viszont való áldáskívánással viszon-
zom. Vajha a megértő lelkek és áldást kívánó
szívek szent kölcsönösségéből az erkölcsi javak
gazdagsága áradna mindazokra a tényezőkre, a
melyeknek közösségéből főiskolánk egye-
teme áll.

Mondhatom, hogy fokában forróbb, mére-
teiben mélyebb soha sem volt ez az óhajvásom,
mint most, amikor századok érdemével szerzett
nemesi koronánk három ágáról kell lemondanunk.
A nagylelkű lemondás a nemzeti áldozat fényé-
ből akkor szállana le előttem a történelmi tragi-
kum ködébe, ha az áldozathozás végrehajtásának
időpontjához hanyatlott erő és süjvedt színvonal
emléke tapadna.

Mint ahogy gyermekünket szépségben, erő-
ben, gazdagságban szeretjük a családdá fejlődés
mátkaságára elbocsátani és a minél nagyobb
veszteség átérzése mellett vagyunk igazán bol-
dogok, úgy az egyetemmel átalakulást nem sor-
vadt szervek injekciós megmentésének, hanem
duzzadó erők evolúciójának szeretném látni.

Az összes tanerők kitartó munkája mellett
a kívánt eredmény elé a legjobb reménységgel
nézhetünk: annyiival is inkább, mert a főiskola
beléletének vezetése, hasonlóan az elmúlt tanév-
hez, a mostani tanévben is olyan kezekbe került,
a melyeknek nyomában bevált várakozások
garmadáit szoktak emelkedni. Reánk elnökségre
nézve az óriási munka és felelősség terhének
elhordozását, mellyel az egyetemmel átalakulás
anyagilag, intézményes és személyi likvidációja jár,

kívánatosan könnyíti meg az a kipróbált össz-
hang, melyben a tanárkarokkal s különösen az
akadémiai igazgató úrral szerencsénk volt és van
állani.

Különben főiskolánk külső képe is az új
intézmények és épületek emelkedéséről örvende-
tes és komoly tiltakozás minden olyan feltevés
ellen, mintha a hanyatlás esteje kezdene borúlni
reánk. Ellenkezőleg, én a reménységemet új re-
vival hajnalának fényével érzem gazdagodni,
melyben az eddig csaknem egyedáruságot élvez-
zett tanítás mellett a nevelés is a maga jogaiba
lép s amelyben tanár a tanítványt az érzelmi
reáhatás, jellemképzés termékeny napközébe
hozza s az egészséges lélek mellett egyházas ön-
tudat, hazafiúi önértzet nagy értékeit is szolgál-
tatja az ezekben koldusan szegény magyar tár-
sadalomnak.

Ennek a reménységemnek a fényét vetítem
előre a most beállott tanévre és Isten segítő ke-
gyelmének teljességét kérem a tanulókra, taná-
rokra, Debreczen szabad királyi város, a debre-
ceni református egyház és a tiszántúli egyház-
kerület intézményeire, életére, működésére.

Egyház és Egyetem.

Dr. Kun Béla rektori megnyitó beszéde.

(Folytatás és vége.)

Azonban jött az 1791-i 26. törvénycikk a két
evangéliumi felekezet közjogi állásának részletes sa-
bályozásával s annak körében mindennemű iskolák
fenntartására és felállítására vonatkozó jogának biz-
tosításával.

A törvény 5. §-a — amint köztudomású — elis-
meri az evangéliumi egyházfelekezetek jogát nemcsak
meglévő alsóbb és grammatikai iskoláknak megtar-
tására, hanem arra is, hogy újakat, valamint előzetes
királyi jóváhagyás mellett felsőbbeket is állítsanak.
— (proutet altiores, accedente tamen praevie quoad
hasce assensu regio, erigere) — azonban kimondja,
hogy a törvényhozás útján megállapítandó közokta-
tási rendszer ezekre az iskolákra is ki fog terjedni,

kivéve a vallási tárgyakat, amelyek minden vallásnak rendelkezése alatt maradnak.

Ez a törvény csak általánosságban szólván a felsőbb iskolákról, kérdés tárgya lehetne, vajjon azok közé számítani kell-e az egyetemet is. Ámde a református egyház 1891-ben összeült első budapesti zsinatán alkotott egyházi törvény (405. §, 4. pont) a magyarországi református egyház kebelében a köznevelés és közoktatás céljára szolgáló, részint meglévő, részint később alapítható intézetek közt kimondottan az egyetemet is említi, és e rendelkezést átvette az 1904-i második budapesti zsinaton létrejött, most érvényes egyházi törvény is, amely (VI. cikk, 1. §) e közoktatási intézetekről, köztük az egyetemről, azt is kiemeli, hogy az egyházi hatóságok igazgatása és kormányzása alatt állanak. Ezek a királyi megerősítéssel ellátott, és így az állami törvény szerint kötelezővé vált egyházi törvények most már minden kétségen felül helyezik, hogy a református egyház az 1791-i 26. törvényekben említett felsőbb iskolák közt egyetem állítására is jogosult.

Mellőzve egyelőre azt a kérdést, vajjon az 1791-i törvény által a két evangélimi egyházfelekezet részére a felsőbb iskolák állítása tekintetében megadott jog más felekezetekre is kiterjedőnek tekinthető-e, három tétel feltétlen bizonyossággal megállapítható e törvény idézett rendelkezéséből.

Először az, hogy e törvény más, mint egyházfelekezeti egyetem felállítására alapul nem szolgálhat. Vagyis azzal, hogy im az állam nem tartotta fenn az egyetem létesítését a maga kizárólagos jogául, az egyházfelekezeteken kívül más tényező egyetem felállítására nem jogosított. Minthogy pedig a most tárgyalton kívül nincs olyan törvényünk, amely főiskolák állítására jogot adna, az egyetem Magyarországon csak állami vagy vallásfelekezeti lehet. Ha tehát valamely város a maga erejével — az államtól és az egyházfelekezetektől függetlenül — kívánna egyetemet állítani, amiről az új egyetemekért folyt versengés idején szintén esett szó, ez csak külön, erre irányuló törvény hozása alapján volna lehetséges.

Másodszor az, hogy az egyházfelekezetek is csak előzetes királyi engedéllyel állíthatnak főiskolákat, tehát egyetemet is. Eszerint a felekezeti egyetem létesítéséhez az állam részéről nem szükséges a törvényhozó, de igen a végrehajtó hatalom birtokosának nyilatkozata. Kívánatos volna-e egy általános egyetemi törvény alkotása, amint azt Berzeviczy proponálta, annak a részletes megállapítására, kik, milyen feltételek alatt és milyen kötelezettségek vállalásával állíthatnak egyetemet, — vagy helyesebb a végrehajtó hatalom discretiojára bízni a különben is rendszerint állami feladatnak tekintendő egyetemállítás feltételeinek esetről-esetre elbírálását, vitatni nem kívánom. Az azonban bizonyos, hogy az egyetem létesítésére vonatkozó engedély megadása ez idő szerint nem történhetnék úgy, mint például a vallásfelekezetté elismertetés, valamely előírt követelmények teljesített voltának deklarálásával, hanem pusztán az uralkodónak, törvény által semmiképp sem korlátozott, bár természetesen alkotmányos úton kifejezendő tetszésétől függ.

Harmadszor az, hogy az egyházfelekezetek által állítható egyetemnek ha nem is létesítésére, de fennmaradására a törvényhozás is befolyással bír, amely-

nyiben joga van a felsőbb iskolákra, ezek közt a felekezetiekre is, kötelező közoktatási rendszert állapítani meg. Egyedül a vallási tantárgyak — tehát az egyetem körében a theologiai facultások — maradnak mindegyik vallásfelekezetnek rendelkezése alatt. Magától értetlik azonban, hogy a vallásfelekezetek minden ügyeire kiterjedő legfőbb felügyeleti jog alól a vallási tantárgyak tanítása, tehát a theologiai főiskolák sem lehetnek kivéve.

*

Ime hát a református egyháznak egyetem állítására joga van ugyan, de ezt a jogát merőben a maga elhatározása alapján, állami beleegyezés nélkül nem gyakorolhatja.

Egyébiránt felfogásom szerint a magyar református egyházunk eme joga érvényesítésére felettébb törekedni nem is kívánatos.

Abban az aggodalomban, amely szerint a felekezeti egyetemek állításának megkezdése egyes vallásfelekezetekre tekintettel magyar nemzeti szempontból veszedelmessé válhatna, részemről nem osztozhatom. Nem tartozom azok közé, akik a tudományban a nemzeti szempontok érvényesülését kizártnak vagy legalább feleslegesnek kívánják feltüntetni. Sőt azt tartom, hogy amennyire nem lehet nyegle nemzetieskedéssel pótolni az igazi tudomány hiányát, éppenúgy nem lehet valóságos tudomány az, amit a magunk nemzeti szellemének minden termékenyítő munkája nélkül pusztán másolunk. Viszont ebből folyólag szükségképpen tartom, hogy a magyar állam a magyar nemzeti tudomány fejlesztését tekintse a maga feladatának. Ámde úgy látom, hogy az 1791-i törvény alapján nemzetiségi egyetem nem állhat elő.

Mindenek előtt szokjunk le arról a nálunk mindinkább labrakapó általánosításról, amely szerint valamely — nem római katolikus — egyházfelekezetnek, mondjuk egyenesen : a két evangélimi vallásfelekezetnek járó jog szükségképpen megilleti a többi vallásfelekezeteket is. Ez a rosszul értelmezett liberalismusból, valójában igazságtalan bátortalanságból származó felfogás káros úgy magára a nemzeti államra, mint az annak céljaiért hűségesen szolgáló vallásfelekezetekre. Elkövetkezhetik egy olyan elrendezés, amely az összes vallásfelekezetek közt feltétlen egyenlőséget állapít meg minden tekintetben. Am amíg nem ez a jogállapot, amíg a különböző vallásfelekezetek, sőt azok közül a bevettek közt is nyilvánvalóan vannak jogkülönbségek, az ilyen indokolatlan általánosításnak semmiképp sincs helye.

Az 1791-i 26. törvény cikk csak a két evangélimi vallásfelekezetről szól, az egyetemek állításának jogát is csak ezeknek adja meg. Az nem lehet kétséges, hogy ezek a felekezetek több jogot, mint amennyit az eladdig uralkodó római katolikus egyház birt, az 1791-i törvény által sem szereztek. Vagyis vitán felülnek kell tekinteni, hogy egyetem állításához éppen úgy joga van a római katolikus egyháznak, mint a két evangéliminak. Nem így áll azonban a dolog azokra a vallásfelekezetekre nézve, amelyek az 1791-i törvény alkotásának idején nem állottak még a jogképességnek azon a fokán, amelyen a két evangélimi egyház. Ha az 1848. évi 20. törvény cikknek — nem vitatkozom, helyesen-e vagy hely-

telenül — lehetséges olyan magyarázata, amely szerint az csak a már akkor bevettek minősített vallásfelekezetre kiterjedőnek tekintendő, — annál inkább indokolt ragaszkodni ahhoz, hogy a különben is kizárólag a két evangéliumi egyházzól szóló 1791-i törvénynek rendelkezései nem vonatkozhatnak olyan vallásfelekezetre, amelyek e törvény megalkotása után jutottak el a két evangéliumi egyház által már ekkor elfoglalt közjogi állásba. Tudva van pedig, hogy a görög keleti egyházfelekezet is később jutott a recepta religiok sorába, s nevezetesen éppen a most tárgyalt törvényt követő cikk, az 1791-i 27-ik adja meg a görög keletieknek a protestánsok részére már akkor majdnem kétszáz éven át biztosított vallás-szabadságot.

Azonfelül az 1791-i 26. törvénycikk alapján keletkezhető egyetemektől a nemzeti szempontokat veszélyeztetetteknek azért sem tekinthetjük, mert a felsőbb iskolákra vonatkozó közoktatási rendszernek megállapítása is az állami törvényhozás hatáskörébe tartozván, a túlhajtott tanszabadságot a nemzeti érdekek védelmére korlátozni könnyen lehet.

Sokkal inkább meggondolást kíván, vajjon magának az egyháznak az érdeke nem szól-e az egyházfelekezeti egyetem létesíthetése ellen. Mint említettem, ha a többi vallásfelekezeteknek nem is, a római katolikusnak mindenesetre meg van az egyetem állításához ugyanaz a joga. Mihelyt lesz az országban egyházfelekezeti egyetem, — a római katolikus egyház bizonyára nem marad el, s miután az evangéliumi egyházaknál hasonlíthatatlanul nagyobb anyagi erővel rendelkezik, módjában áll több és dúsabban berendezett egyetemet tartani fenn, amellyel szemben a verseny könnyen igenis hátrányos lehet. Ha ehhez hozzávesszük, hogy a protestáns egyházak hívei — éppen ezen egyházak szabadelvűbb felfogásából folyólag — könnyebben hagyják figyelmen kívül a felekezeti szempontokat az iskola megválasztásánál is, mint a római katolikusok, — s ha ez alapon elgondoljuk, hogy a protestáns egyházfelekezeti egyetemenek az egyháziasság terén elérhető eredményeit sokszorosan ellensúlyozhatja a nagyobb számú római katolikus egyetemeken tanuló ifjúságnak a protestáns egyházaktól elhidegülése, — könnyű belátni, hogy a protestáns egyházak igaz érdeke az állami egyetemek kizárólagossága.

Ugyancsak ezt kívánja az egyetemnek, mint tanító és tudományos intézetnek hivatása is. Egyáltalán nem akarom azt állítani, hogy az egyházfelekezeti főiskolák ezen minőségük miatt nem volnának alkalmasok igazi, minden elfogultságtól ment tudománynak helyes tanítására. Ilyet állítva, vétkezném e mi főiskolánk, az én Alma Materem ellen, amely évszázadokon át fényes bizonyosságát adta annak, hogy a tudomány tisztasága és szabadsága tekintetében felekezeti főiskola is kiállhatja a legszigorúbb bírálatot.

Azonban kétségtelen, hogy az egyetem a maga tudományos hivatásának annál tökéletesebben képes megfelelni, mennél több tudományszaknak művelésére s mennél több tudományos eszközzel van berendezve. A különböző tudományszakoknak egymással folytonos érintkezése a legerősebb érv a nagy egyetemek mellett s a kevés karból álló, úgynevezett csonka egyetemek ellen, amelyeken egyoldalú szakszempon-

tok nyomúlhatnak a tudomány egész területét átfoglaló magasabb áttekintés helyére. Éppen azért — bár, mint előrebocsátottam, az összes karok megléte az egyetem fogalmának nem nélkülözhetetlen ismeretetője, — felfogásom szerint az állam a tudománynak tartozik azzal, hogy inkább kevés, de csak nagy egyetemek felállítását tegye lehetővé. Valódi nagy egyetemek állítására pedig alig lehet alkalmas más tényező, mint az állam. Azokat az óriási költségeket, amelyekkel egy minden követelményeknek megfelelő teljes egyetem berendezése és fenntartása jár, még a gazdag római katolikus egyház is nehezen bírná állandóan viselni. Azt meg, hogy állami segítség biztosítsa egyházfelekezeti egyetem anyagi ellátását, azt hiszem, senki sem kívánja.

Másrészt magának a tanítás ügyének sem válik hasznára az egyetemeknek egyházfelekezetek szerint szétválasztása. Felekezeti iskolán a tanszékek betöltésénél nemcsak arra kell tekinteni, hogy az illető tudományágban ki a legkiválóbb, hanem arra is, ki milyen vallású, aminek folytán sokkal nehezebb minden tanszékre a legalkalmasabb embert biztosítani. S ha nézem a tanszék szabadságának érdekét, akkor sem juthatok más eredményre. Nehány év előtt egyik kiváló elődöm ezen a helyen mondta el, hogy e szabadságról abban az értelemben szólni nem lehet, hogy a tanár a maga egyéni nézete szerinti igazságot taníthassa akkor is, ha az a megbízója által vallott és tanítatni kívánt igazságtól eltér. — (Jászi Viktor, a debreceni főiskola 1908—9. évi akadémiai évkönyvében.) — Így, ha nem követjük is azt az elvet, amelyet Hanuy — (Katolikus egyetem Pécsen, 42. l.) — a római katolikus egyetemre vonatkozóan felállít: Legyen olyan főiskola, ahol ne lehessen tanítani olyat, ami a katolikus vallás tanaival ellenkezik, de ahol minden igazat meg lehet mondani, ami kedvez a katolikus vallásnak, és minden olyan igazat is, ami nem tetszik az ellenfélnek, — azt mindenesetre el kell ismernünk, hogy vallásfelekezeti egyetemen nem szabad tanítani olyat, ami az illető vallásnak, — s viszont állami egyetemen nem szabad tanítani olyat, ami az illető államnak létalapjait támadja meg. Mivel pedig az így természetszerű tilalom alá eső tanítás a különböző egyetem-fenntartók szerint igen is különböző szempontok alapján és különböző mértékkel határozódna meg, — a tanítás érdekében is kívánatos, hogy csak egyféle egyetem-fenntartó legyen, ami viszont más, mint az állam, nem lehet.

Végül nem lehet e kérdés elbírálásánál figyelmen kívül hagyni azt sem, amit mindjárt elől kiemelttem, hogy az egyetemek nálunk szakpályákra képző és minősítő intézetek is.

Mindaz, amit eddig a tudomány és a tanítás nézőpontjából előadtam, csupán érv az egyházfelekezeti egyetemek ellen, ám magát a jogot a tudománynak felső iskolák által is művelésére és bármily fokon tanítására az ezt megszerzett egyházfelekezetektől elvitatni nem lehet. Annak sincs semmi akadály, hogy a tudományos szakpályákra képzés is történhessen az egyházfelekezetek által fenntartott főiskolákon. Nem így áll azonban a dolog a minősítés ügyével. Ha egyszer bizonyos foglalkozások elláthatása bizonyos minősítő vizsgák letételétől van függővé téve, magától érthető, hogy a minősítő vizsga megtarthatására s ennek alapján a minősítés megadására

csak az a tényező lehet jogosult, amely a minősítésnek érvényt szerez. A budapesti egyetem jog- és államtudományi karának a jogi oktatás reformjáról 1902-ben adott véleményes jelentése mindenkit meggyőzhet arról, hogy e szakon a minősítés jogának az egyházfelekezeti iskolákra kiterjesztés következtelenség. Ami ott egy szakra tekintettel van kifejtve, általánosságban is áll. Egyedül a hittudományi karon indokolt az egyházfelekezetek minősítési joga. A többi karoknál ellenben vagy a minősítő vizsga felvételére jogosult egyetemnek kell államinak lenni, vagy az egyetem belső körében kiállt vizsgát s az így nyert egyetemi fokot nem lehet minősítő erejűnek elismerni.

*

Az eddig elmondottak után még mindig fennmarad egy — elismerem — nem alap nélkül felvethető kérdés.

Mert annak elismerésével, hogy a református egyháznak semmiféle szempontból sem kívánatos — törvényes joga alapján — egyházfelekezeti egyetem állítására törekedni, — nincs ellentétben egy olyan felfogás, amely szerint tehát legjobb rezignáltan megnyugodni abban, hogy a mi főiskoláink egyetemi rangra ám ne emelkedjenek, de meg kell tartani legalább mostani állapotukban azok mindegyikét, mint egyházunknak így is nevezetes erősségeit. Kétségkívül jogában állt volna egyházi főhatóságainknak mereven ragaszkodni a debreceni kollégium református felekezeti főiskolaként fenntartásához s az ilyértelmű elhatározás az új egyetemek létesítésével kapcsolatban más változást nem okozhatott volna, mint legfeljebb azt, hogy Debrecen nem kap egyetemet, meg hogy egyelőre egyik egyetemen sem lesz református theologiai facultas.

Hogy nem ez történt, felfogásom szerint egyházunk javára s főiskolánk megbecsülésére van.

Nem akarok arra hivatkozni, hogy a magyar nemzeti művelődés, amellyel a magyar református egyház válhatatlanul összeforrvan van, kiszámíthatatlanul sokat nyer az ország egyik legnagyobb tudományos intézetének a szintizta magyarság legnagyobb tömege által lakott terület főhelyén felállításával.

Figyelmen kívül hagyom azt, hogy a magyar református egyház és közelebről a debreceni kollégium főhatósága nem mehet el közömbösen az ezen egyházért s főiskolájáért annyi nemes áldozatot hozott Debrecen város eminens érdeke mellett.

Nem kívánok idejeműlt jóslásokba bocsátkozni az iránt, hogy a harmadik és negyedik egyetemnek Debrecen város és a debreceni főiskola mellőzésével megvalósítása szükségképpen hanyatló jelentőségűvé tette volna a régi állapotában maradt kollégiumot, amelynek legalább is jogi és bölcsészeti kara a megsaporodott egyetemekkel nem győzhette volna a versenyt.

Azt sem állítom különös vívmányul előtérbe, hogy a debreceni tudományegyetemen református theologiai facultas lesz, mert Berzeviczyvel azt tartom, hogy a tudomány teljessége érdekében az egyetemeknek theologiai facultással is ellátása kívánatos, az pedig, hogy az egyetemek egyikén református, vagy legalább protestáns theologiai facultas legyen, az evangéliumi egyházfelekezetek közjogi állásából

s a vallásfelekezetek közötti viszonyosságból következik.

De igenis nagy jelentőségűnek tartom azt, hogy az új alakulás folytán az államtól lényegesen úgy sem különbözhető egyházfelekezeti tanítás helyébe az egyházas nevelés léphet. A főiskolai tanítás céljaira eddig lekötött anyagi erőknél lelkész- és tanárjelölteink, de általában egész egyetemi ifjúságunk gondos internátusi nevelésére s ezáltal az eddiginél nagyobb számú ifjúságnak egyházunk nemzeti, felvilágosodott, haladó, vallásilag türelmes szellemével megtöltésére fordíthatása még meg nem mérhető szellemi és erkölcsi erővel fogja növelni a református egyház erejét.

Továbbá a református egyháznak a tanítás terén szerzett érdemei elismerését, és közelebről a debreceni kollégium tudományos munkájának megbecsülését látom abban, hogy az egyik magyar tudományegyetem alapjává a debreceni református kollégium tétetett. Mert bármennyire függetlenül szerveztessék a debreceni egyetem a debreceni főiskolától, még ha az új egyetem tanárai közt nem lesz egy sem a kollégiumból, — maga az a tény, hogy az egyik egyetem Debrecenben állítatik fel, ennek az egyetemnek alapjává ezt a kollégiumot teszi. Egyáltalán nem akarom lekicsinyelni azokat a szokatlanul nagy anyagi áldozatokat, amelyeket Debrecen város az egyetemért hozni kész volt, — de mégis azt gondolom, nem lehet kétség az iránt, hogy az ősi főiskola nélkül a vagyoni hozzájárulásnak még sokkal nagyobb erőfeszítése sem tette volna győztessé Debrecen az egyetemért küzdő városok versenyében.

*

Eppen ennek folytán úgy vélem, nincs ok elbúcsúztatni, elsiratni az ősi főiskolát. Nem csak azért, mert róla igazán elmondható: Nem hal meg az, ki milliókra költé dús élte kincsét. Hanem azért sem, mert ez a kollégium élni fog tovább az új egyetemen.

Nem úgy értem ezt, amint némelyek a debreceni egyetem ellen riasztgattak. Nem remélem, nem is kívánom, hogy az egyetem nem lenne más, mint a főiskolának pusztá folytatása. Nem gondolom, nem is óhajtom, hogy ott a tudomány rovására egyházfelekezeti szellem uralkodhassék.

Ámde a diákságnak az a tömege, amellyel a keletkező egyetem munkáját megkezdí, a mi kollégiumunk ifjúságának folytatása lesz. Ez a diákság, amely évről-évre megújúlva, de soha teljesen ki nem cserélődve, szakadatlan láncolattal van összekötve a schola megalapítóival, a maga több évszázados szokásait, intézményeit, hagyományait, szellemét igenis át fogja vinni az új egyetemre, és amint a mi főiskolánkat eredetileg ez a diákság alkotta, úgy az új egyetemnek is characterét ez a diákság adja meg.

A tanárok meg, bárkik legyenek, bárhonnan jöjjenek, bármely felekezetűek, ha elfogulatlanok — s komoly tudósról lehet-e feltenni az ellenkezőt? — közelebről megismerve itt azokat a szellemi értékeket, amelyeket a debreceni kollégium felhalmozott, foglalkozva azoknak a kiválóságoknak munkáival, akiket ez a tudománynak adott, meglátva azokat a távolabbról eléggé meg nem figyelt érdemeket, amelyeket ez a nemzeti közművelődés terén igen sok irányban szerzett, igyekeznek feltárni ennek eddig fel nem tárt

kincseit, örömmel vallják magukat ezzel szellemi kapcsolatban állóknak s érdemeit magasztalni fogják versengve azokkal, akik első sorban ennek a kollégiumnak köszönjük szellemi tőkénket.

Főtiszteletű és Méltóságos Egyházkerületi Elnökség!

Aki a kollégium történetét figyelemmel kíséri, tudhatja, hogy azok a nehézségek, amellyel nálunk a múlt század közepe után emberek és intézmények küzdöttek, nem kerültek el a mi főiskolánkat sem. Az általános nagy átalakulás ezt is készületlenül találta. Emberekben, tudományos kiválóságokban ugyan nem volt ekkor sem hiány, de a közoktatás új rendje az addigótól nagyon különbözött s kétségessnek látszhatott, vajjon az új berendezkedés nem teszi-e felettébb próbára az anyagi erőket. Addig a felsőbb oktatáson volt a súly, — most mindennek előtt a gimnáziumra kellett gondot fordítani, mert annak elveszte kockázatosabb teszi vala a felsőbb oktatás lehetőségét is. Majd, hogy az elemi oktatás körül ne támadjanak nehézségek, szervezni kellett a külön tanítóképző-intézetet. Mindez másik felől csak bizonyos összehúzóerőkkel mehetett végbe. Tanszékek, amelyek addig a felsőbb oktatás szolgálatára állottak, a középiskolában használtattak fel, majd pedig egészen gimnáziumiakká lettek.

Az átalakulással járó nehézségeket azonban sikerült nemcsak leküzdeni, de rövid idő alatt feledtetni is. Gimnáziumunk az ország egyik legelső ilyenmű intézetévé lett, amely mintaszerűen berendezett új hajlékába éppen most készül beköltözni. A tanítóképző-intézet kezdetleges kis iskolából elsőrangúvá emelkedett. A felső oktatás is új erővel nekilendült. Negyven évvel ezelőtt, a kolozsvári egyetem alapítása idején, 4 theologiai és 3 jogi tanszék volt nálunk, — most 6 és 9. A megszünt régi bölcsészeti katedrák helyére újak jöttek, a középiskolai tanárképzés céljainak megfelelőek, s most e szakon is 9 professzor működik. A tanárok javadalma minden fokon nagyot emelkedett s más iskoláknál hátrább nem áll. Az ifjúság részére adott jótéteményekben is óriási a változás. Aki egy kissé visszaemlékezve, összehasonlítja például a régi rajzterem coetusával a mostani internátusi szobákat, — a csak ebédet adó konviktussal és a kis diákok sanyarú tizkrajcáros ebédjével a mostani tápintézetet, — a fűtő, tisztogató, terítő, ételhordó, csengető szolgatánulók sorsával a mostani bentlakos gimnázisták szerény, de emberséges ellátását, — szinte ámulva látja az alig egy negyedszázaddal elválasztott idők állapota közötti különbséget.

A minden téren szinte bámulatossá haladásnak, az okos óvatossággal párosult bátor újításnak, a minden jó törekvés erélyes támogatásának ezt az aránylag rövid, eredményekben mégis igen gazdag korszakát a kollégium fejlődését szolgáló minden mozgalomnak majd három évtized óta élén álló vezér nevére a legigazságosabban a gróf Degenfeld József korszakának lehet nevezni.

Különös áldása a Gondviselésnek, hogy ezt a nagy eredményeket elért vezért nemcsak főkormányzóvá tette, de mellé társul is olyan férfiút adott, akinek a neve már méltóságának elfoglalásakor az oktatásügy minden munkása által örömmel követett zeszló volt, s akiről azóta nekünk sokszor volt alkal-

munk tapasztalni, hogy a méltóság nem változtatta erkölcsét.

Mi sem természetesebb, mint hogy ilyen vezérek mellé osztatlan sorokban tömörül a kollégium tanári testülete, teljesen nyugodtan afelől, hogy úgy az iskolának, mint a tanároknak minden igaz érdeke bennük a legjobb védelmezőkre talál. Ez magyarázza meg azt a szinte gyermeki bizalmat és megnyugvást, amellyel a tanárok a főiskola nagy átalakulása iránt folyt tárgyalásokat szemlélték s a maguk függőbe jutott sorsának előtérbe állítását soha meg sem kísérelték, jól tudván, hogy vezéreink bölcs gondossága mellett nyugtalankodni semmiképp sincs ok.

Ugy vélem, merőben felesleges azért a Főtiszteletű és Méltóságos Elnökséget akár mély tiszteletünkről és feltétlen ragaszkodásunkról biztosítani, akár irántunk jóindulatáért kérni. Amazt magatartásunkkal kimutatjuk, eme felől magunkat bizonyosnak érezzük. Csak arra szorítkozom tehát, hogy a tanév kezdetén tanári karaink nevében a legmélyebb tisztelettel üdvözlöm körünkben Ó Méltóságaikat s kérem életükre Isten minden áldását.

Üdvözlöm továbbá mélyen tisztelt képviselőit a debreceni református egyháznak, amellyel a szellemi haladás munkájában évszázadok óta együtt dolgozunk.

Üdvözlöm nagyérdemű magistratusát Debrecen városnak, az iskolák és különösen kollégiumunk páratlan hőkezűségű patrónusának.

Üdvözlöm tanártársaimat s kívánom, hogy a most kezdődő tanévben mindnyájunk munkáját a legszebb siker koronázza.

Üdvözlöm a nemes ifjúságot, a főiskola szeme-fényét és kérem, érezze mindennek felett magáénak ezt a kollégiumot, amely a tanulókból alakult, a tanulókért áll fenn és a tanuló lelke által fog fennmaradni. Ne felejtse el, hogy jórészt általa ismerik az Alma Mater s tartsa szem előtt az irás szavát: *Ugy fényljek a ti világosságtok az emberek előtt, hogy mások is lássák a ti jócselekedeteiteket.*

Üdvözlöm az érdeklődő közönséget, polgári életünk vezető embereit, a hadsereg mélyen tisztelt képviselőit és a hölgyeket, akik az élet és az iskola közötti szoros kapcsolat bizonyosságául itt megjelentek s mintegy megvirágozták ezt a mi ünnepünket.

A tanévet megnyitottnak nyilvánítom.

A középszabolcsi református egyházmegye lelkészegyesületének közgyűlése Bujon.

A középszabolcsi református egyházmegye lelkészei egyházi életünk egyik virágzó helyén, Bujon tartották meg szeptember 9-én a rendes őszi közgyűlést. E hely geográfiai jelentősége távolról sem olyan nagy, mint ennek ez idő szerinti egyháztársadalmi fontossága s élete!

Kicsiny határok, szűk keretek közt eredményekben gazdag, áldásos kálvini szellem lengi át itt a hívő lelkeket.

Az egész egyházközséget valósággal a Krisztus lelke uralja, olyan nagy benne a komoly törekvés;

olyan égető a tökéletesedés utáni vágy; annyira kézzelfogható s érzékelhető az emberek mindennapi viszonyaiban a küzdelmes élet mély titkainak felderítésére irányuló buzgóság.

Összhang bent a szívekben, harmonia a külső környezet életjelenségei közt, ezek mind kiáltó bizonyosságai annak az evangéliomi igazságnak, hogy a mustármagnyi kezdet mint lesz a dicsőséges előhaladás s a teljes anyagi s erkölcsi megerősödés szilárd alapja.

Ennyi jó hír hallattára, ennyi sok szép dolog elgondolására ugyan kit ne sarkalt volna a megismerésnek a vágya, hogy minél hamarabb ott legyen, hol tiszteletreméltó komolysággal folyik a keresztyén gyülekezeti és társadalmi élet.

Az Úr lelke megsegített. Ott voltunk szeptember 9-én a buji anyaszentegyház falai közt lelkész-testvéri szeretettel, a krisztusi szolgálat gyönyört szülő tudatával. Akik e testvéries találkozón meg nem jelenhettek, fájlalhatják az egyes megindító részletekben s kedves emlékekben gazdag ünnepély kínálkozó alkalmának tovröppenését. Mert Bujon szeptember 9-én valósággal ünnep volt. Ünnep volt a szívekben s az Úr hajlékának boltjai alatt. A testi munka eszköze egynehány órára pihent, lelki kenyér után sóvárgott az egyház kicsinyje, nagyja. A csendes, tiszta házikók nyugodt tekintetű lakói ünnepi köntösben igyekeztek a harangok hívó szavára az Úr hajlékának boltjai alá, hogy ott az evangéliom szolgálóinak meghitt társaságában imádhassák s dicsőítsék a lélek és igazság Istenét.

A várakozásokkal teljes lélek buzgóságát a 137-ik dicséret gyülekezeti éneklése tette a magasba szárnyalóvá. Az alkalmi istentiszteletet Porzsolt István újfelhértői lelkész végezte azzal az erővel, melynek forrása csak a Krisztus evangélioma lehet; mely megindító, meggyőző erőt csak az igehirdető lelkes munkája nyomán fakadt szent indulatokkal, magasztos elhatározásokkal lehet megmérni.

A Máté ev. X. r. 34—38. verseiből merített nagy-szerű gondolat kiválóan alkalmas volt a szónok céljainak megvalósításához s arra, hogy mi hallgatók, mindannyian Istenben bízva szent elhatározásokra buzduljunk. A tüzzel, lélekkel előadott s lelkiismeretesen kidolgozott szónoki beszéd bizonyára maradandó hatást tett a gyülekezet összes tagjaira. Tisztelet és elismerés az Úr hű munkásának.

A gyülekezeti istentisztelet végeztével vette kezdetét bent a templomban a lelkészegyesületi közgyűlés. A helybeli gyülekezet nagyrésze eleitől végig osztatlan figyelemmel kísérte a lelkészek tanácskozásait s helyelhelyi élelnek vitáit.

Szabó Aladár apagyi lelkész, egyesületi alelnök fájdalmasan jelenti, hogy elnökünk, Erdélyi Imre ramocsaházi lelkész betegsége miatt akadályozva van a megjelenésben, hanem azért lelki együttműködése s rokon-érzése biznyságaként elküldte nagy gonddal megalkotott megnyitó beszédét, melynek felolvasásával helyette elnök a gyűlést megnyitja. Az elnöki megnyitó az új énekeskönyv s az egységes liturgia sokat vajudó ügyéhez fűz találó észrevételeket, megjegyzéseket. Lelkészegyesület míg fájó szívvel veszi tudomásul az ügybuzgó elnöknek betegség miatti távolmaradását, addig az aktualitásánál s tartalmi jelentőségénél fogva figyelemre méltó elnöki beszédre nézve aként határoz, hogy az a Debreczeni Prot. Lapban tétessék közre.

Napirend előtt az ORLE nagyérdemű elnökének a

lemondó nyilatkozata foglalkoztatja az egyesület tagjait. E kicsiny körben is, mint mindenütt az egész országban, általános meglepetést s lehangoltságot szült a dr. Baltazár Dezső lemondása. Eppen a mai nehéz idők, válságos viszonyok, a küszöbön álló nagy egyházjogi harcok, ha valamikor, úgy most teszik szükségessé a Baltazár Dezső gondviselésszerű beavatkozását s hatalmas egyéniségében rejlő erejének eredményes kifejtését! Az ő visszavonulása a püspöki munkakör mesgyei közzé; az ő lemondása a magyarországi ref. lelkészek által testvéri bizalommal odaajánlott elnöki állásról, az eddigi szép reményekre jogosító törekvések megfeneklését jelentené. A közép-szabolcsi ref. egyházmegye lelkészi egyesülete is, mint egyik része ama nagy egyháznak, rendíthetetlen bizalommal kéri és várja, hogy a gondviselésszerű nagy férfiú meghallja a szerető szívek mélyéről feltörő sóhajt s éppen a válságos idők nehéz óráiban nem hagyja el azt a szent testvéri közösséget, melynek acélos erejét az égi Gondviselőn kívül az ő munkás s tiszta ragyogású életébe vetett rendíthetetlen bizalom adja meg.

E nagy horderejű ügy megbeszélése után Vas János őri lelkész tartott felolvasást *egységes liturgiáról*. E felolvasással kapcsolatosan kimondatott, hogy az istentiszteleti rendtartásra nézve általában az egyetemes konvent liturgiai bizottsága által megjelölt elvek és megállapítások, mint a lelki élet szükségleteit magukba foglaló reformok mind elfogadhatók; a részletek kérdésénél azonban egyházmegyei lelkészegyesületünk az előadói javaslat alapján a következőket óhajtja a felsőbb hatóságok figyelmébe ajánlani:

a) a keresztség sákramentóinak kiszolgáltatása *templomon kívül*, csak nagyon indokolt esetben engedjék meg; a szülőkhöz, különösen a keresztszülőkhöz, a régi gyakorlat szerint a keresztség jelentőségének megfelelő kérdés intézendő; erre nézve a liturgiai bizottság által megállapított kérdések minden változtatás nélkül elfogadhatók;

b) az úrvacsoraosztás rendes menete, szertartása az egyetemes liturgiai bizottság javaslata szerint állapítatik meg s fogadtatik el; közgyűlésünk csupán azt javasolja, hogy az egész úrvacsorai szertartás az Úr asztalánál folyjon le s a szent jegyek külön-külön megáldása az eredeti tervezetbe külön pont gyanánt vétessek fel. A szertartási beszédek és imák kötöttségéhez annyival is inkább nem ragaszkodik lelkészegyesület, mert úgy a liturgus, mint a gyülekezet individuális viszonyával s lelki szükségletével nagyon nehezen egyeztethető össze a kötött formába öltöztetett gondolat! Az egyes ihletett lelkületű egyéniségekre nézve nem kell lehetlenné tenni, hogy szívet-lelket gyönyörködtető alkalmi imák s beszédekkel emeljék az egész szertartás üdvtani jelentőségét. Az úrvacsora szereztetési igéje az Úrsztala felett mindig a bibliából szószerint olvastassék fel, hogy az úrvacsora krisztusi eredete ez által is symbolisáltassék.

c) A konfirmációi szertartás sorrendjére nézve az előadói javaslat szerint kimondatott, hogy előbb történnék meg a növendékek kihirdetése s csak azután következék a szertartási beszéd. A felvétel ne kézrátétellel, hanem kézfogással történjék, mint amely leginkább is megfelel e nagyszerű cselekmény egyháztársadalmi jelentőségének.

A konfirmáció szertartás részleteinek megállapításánál mellék kérdés gyanánt felmerült az a sokat vitott ügy: vajjon a konfirmációi oktatás ideje mikor

vegye kezdetét; bent a mindennapi iskolában-e, az iskolai év végén; vagy az ismétlő iskola első évi tanfolyama alatt? Voltak egynehányan, kik közvetlen tapasztalat s lélektani megfigyelés s bizonyos pedagógiai szempontok alapján oda nyilatkoztak, hogy a konfirmációi oktatást legjobb lenne az ismétlő iskola első évi tanfolyama alatt végezni; a legtöbben azonban bizonyos aggodalmakból kifolyólag az eddigi általános gyakorlat további fentartása mellett foglaltak állást!

A többi liturgiai cselekményekre nézve az egyetemes bizottság által ajánlott s kidolgozott terv fogadtatik el. A temetési szertartás menetének megállapítását lelkészegyesületünk elfogadja ugyan, csupán azt óhajtja kimondatni, hogy az énekvezéri teendőkön kívül a kántor vagy tanító semmi más funkciót ne végezhesen, különösen pedig ne búcsúzhasson! Végezetül megállapított, hogy az egyházi előjárók felesketése, illetve hivatalba iktatásának a helye egyedül a templom!

A kellő körültekintéssel megalkotott előadói javaslatért egyesületünk hálás köszönettel adózott.

Közgyűlésünk egyik kiemelkedő pontját képezte *Andrássy Kálmán bújai* lelkész beszámolója a múlt évi belmissiói kurzus lefolyásáról s annak áldásos munkájáról. A nagy ügyszeretettel s kiváló gyakorlati érzéssel előadott beszámoló a megjelentekre azt az eltitkolhatatlan benyomást tette, hogy országos lelkészegyesületünk a korszerű fejlődés s a szükséges haladás útjára lépett, midőn tagjaira nézve lehetővé teszi a belmissiói munkakör s tevékenység eszközeinek közelebbi megismerését!

Ez előadást nyomon követte a *bújai vasárnapi iskolának a bemutatása*. Mintha *Andrássy Kálmán* a belmissióról csak az imént hirdetett magasztos elveit a gyakorlati élet egy nagyszerű jelenségeiben akarta volna visszatükröztetni! A vasárnapi iskola növendékei — számszerint voltak vagy 60-an — a mindkét nembeli confirmált ifjak sorából kerültek ki, kik vasárnap reggelként istenisztelet előtt a lelkész jelenlétében s útmutatása, gyakorlati írásmagyarázása mellett foglalkoznak az Írással! Az ifjú lelkeket lehet-e jobban előkészíteni az élet nagy erkölcsi igazságainak a befogadására, mint így a vasárnapi iskola bizalmas, nyájas körében; az övét lelki tökéletesedésén fáradozó hív pásztornak lehet-e hálásabb talaja az eredményes munkára, mint a szeretet s bizalom által körülvevett ifjúság szíve?! A belmissiói tevékenységnek ez a neme is vajjon nem azt igazolja-e, hogy hazai földünkben is felvirulhat ez a külföldi plánta, csak a vezetők lelkiismeretessége s munkaszeretete készítse elő a talajt?! *Andrássy* lelkésztestvéreinek példát mutatott nemesak a vasárnapi iskolát illetőleg, hanem a szövetkezeti eszmék áldásos megtestesítéséhez is; ideje, hogy megértsük az ébresztő szózatot s haladjunk az Isten lelke által ihletett férfiú nyomdokán! Hogy Bújon mindenek oly ékesen és szép rendben folynak; hogy külsőleg-belsőleg épül az isten-ország, *Andrássy* apostoli buzgósága mellett köszönhető az egyház régi tanítójának, *Fejes Sámuel* közhasznú fáradozásának is, ki vallásos lelkületű feleségével valóssággal barátja, bizalmasa a tudványó ifjúságnak! A tudósítás nem volna hü, ha kifelejténők az Erdélyi Antal főgondnok nevét; ez a férfiú az, ki egyszerű falusi iskolázottsága mellett az országos hírű bújai hitel- és fogyasztási szövetkezetek elismerésre méltó könyvelője és kezelője, azonkívül az egyház anyagi ügyeinek egyik megvesztegethetetlen öre! Ahol az egyházi s társadalmi élet munkás tényezői így összetalálkoznak, lehet-e ott

más az eredmény, mint isteni áldás az elme és a kéz minden munkáján?!

A vasárnapi iskola bemutatása után *Kovács József* tiszabereseli lelkész terjesztette be a Kemecevidéki lelkészi kör által a lelkészi továbbképző cursusok létesítése tárgyában elfogadott indítványra vonatkozó bizottsági véleményt. A bizottsági vélemény szerint nincs szükség továbbképző lelkészi kurzusokra, mert az interna invocatio folytán minden lelkész megszerezheti a többoldalú élet feladatainak megoldásához szükséges ismereteket! Különben is a felvetett eszme megtestesítésének legyőzhetetlen anyagi akadályai vannak! Így ez az indítvány mint céltalan és szükségtelen, napirendről lekerült, mert a lelkész csendes otthonában is igen sokra képezheti magát, csak akarata és tehetsége legyen! (A bizottság véleménye mindenestre nagyon ideális, bár úgy lenne, mint ők gondolják!) Még csak a tisztújítás ment végbe; a jegyző kivételével mindegyik maradt; jegyzőül: *Gönczi János nyiribrányi* lelkész választott meg. A beadott indítványok, mivel a természetük is olyan, hogy némi halasztást szenvedhetnek, az idő előrehaladottsága miatt a következő gyűlésre halasztattak.

Ami ezek után következett, az már mind a kifogástalan magyar vendégszeretet asztalánál folyt le, hol a derűs hangulatban megnyilatkozó lelkek meleg szavakban fejezték ki a bújai egyház előjáróságát, vezetőségét megillető tiszteletet.

A Bujon tartott lelkészegyesületi gyűlés valóban egy érdekes s tanulságos belmissiói kurzus volt, hol közvetlen közelről szemlélhettük a gyakorlati kereszténységnek mindama hatékony szerveit és intézményeit, melyek az elmélet fenséges világából kinöve mintegy kézen fogva vezetik át a küzdelmes sorsú embert a munkás életnek ama mezejére, hol Istenbe vetett hittel s krisztusi szeretettel folyik az áldást, boldogságot s az igazi békét szülő magasztos munka!

Fény nevükre s áldás életükre, kik módot s alkalmat adtak nekünk, hogy egy igazi kálmánista egyház külső és belső dolgaiban gyönyörködjünk!

Vasmegyer.

Melkó István,
ref. lelkész.

Énektanítás (kottaismeret, énekszövegek beemléztetése, egyes szavak megértése, önnálló kántorságok felállítása, felügyelet).

Felsőbb egyházi hatóságunk által el van rendelve, hogy ezután nagyobb gond fordítandó az énektanításra, a kottaismeretésre, evégből ezekre jól be kell tanítani az iskolás növendékeket. Nagyon helyes intézkedés ez. Új lesz a zsoltár, újak lesznek halotti énekeink, ezért is nagy szükség van a kottaismeretre, mert ha az iskolások ismerik a hangjegyeket, könnyebben megtanulják énekeinket. Ugyde szerintem nem elégséges az, hogy az iskolások a kottát ismerjék, mert az énekszöveg betanulása, megértése, átérzése is multhatlanul szükséges, mi akkor történhetik meg, ha az iskolás az egyes szavak értelmét is tudja, a szövegét is tudja, érti, átérez, lehetetlen ekkor, hogy az igazi vallásos érzés át ne hassa az iskolást. Így

aztán, mikor a betanult, megértett, átérzett szöveget énekelni tanulja, az ének dallama fokozza a szöveg által benne keltett vallásos érzést, vallásos lelkesültséget.

Fősúlyt helyezek tehát én, az ének sikeres tanítására vonatkozólag a vallásos érzést előmozdító énekszövegek minden szavainak megértelmzésére, az egész szöveg megértésére.

De nem csak az énektanításnál tartom én szükségesnek a szavak értelmezését, hanem elkezdve az Ábécé tanításától kezdve, minden tantárgy tanításánál első a szavak, azután az egész szöveg megértelmzése. Kevésre megy így, igaz, a tanító, de alaposan megtanítja tanítványait, ami fő. Non multa sed multum, régi nevelési elv ez. Ha visszatekintünk, mi öregebbek, — kik a magolási értelmellen rendszer szerint tanultunk, — gyermekkori éveinkre, mosolyogva gondolunk arra a szajkó módra való értelmellen tanulásra, amiben nekünk részünk volt, amidőn is, nem értettük a szavak jelentését, értelmét, pedig ha meg nem értünk, át nem érzünk valamit, az nekünk csak pictus masculus. Csak későbbben, értelmünk fejlődésével következettünk az értelt szavakból a nem értett szavak értelmére. De mily hátrányára volt ez ismereteink bővítésére. Épen azért nem csak szövegmagyarázatra, hanem szavak értelmezésére is nagy, igen nagy szükség van.

Énekszövegeink szavainak értelmezése, az egész versszakok magyarázása, megértelmzése, a szövegek beemléztetése után kell belekezdeni az énektanításba, így lesz az alapos; ezután fogják híveink vallásos, igazi lelkesültséggel énekelni énekeinket, ha gyermekkorukban így taníttatnak be az énekekre. Nem lesz akkor lélek nélküli éneklés, hanem animo, lelkesültebben fognak énekelni híveink. Nem lesz annyi közönyös vallása iránt. A vallásosság előmozdítására semmi sem foly be annyira, mint az ének alapos tanítása, hiszen tapasztaljuk falun, hogy a jó éneklők sokkal vallásosabbak, mint az énekelni nem tudók, jobban is járnak templomba.

Különösen az új halotti énekeket kell az iskolásokkal jól beemléztetni, betaníttatni, mert én még messze látom azt az időt, amidőn falusi helyen mellőzni lehessen temetések alkalmával az iskolás gyermekeket. Hiszen mind a zsolttárban, mind a halottas könyvben előforduló új énekeinket csak az iskolások fogják jó darab ideig tudni, mert kevés helyt vannak, és még sok ideig kevés helyen lesznek férfi énekkarok, melynek tagjait be lehessen tanítani új énekeinkre, főként új halotti énekeinkre; ezek miatt jó ideig csak iskolás gyermekek segítségére fogunk szorúlni temetések alkalmával. Majd csak az önálló kántorságok eszméjének az egész vonalon megvalósításakor válik, válhatik valóvá, a még most legtöbb helyen csak pium desiderium, vagyis hogy a férfi énekkarok váltásuk fel temetések alkalmával az iskolás gyermekeket.

A felnőtteknek új énekeinket be kell tanítani. Úgyde ezt Isten nevében nem lesznek hajlandók betanítani a tanító urak. Sok egyház pedig ezért külön dotálni nem fogja a tanítókat. De lesznek az állami tanítók közt olyanok is, kik egyáltalában nem akarják majd a felnőtteknek tanítani az éneket. De néhol nem lesznek felnőttek, kiknek lehetne tanítani az éneket, mert némely vidéken téli évszakban is a telepeken vasúti munkákra járnak a fiatalabb em-

berek, az idősebbek közül vajmi kevés hajlandó tanulni éneket.

Az önálló kántorságok felállítására újból felhívom egyházi felsőbb hatóságaink gondoskodó figyelmét; mert hova-tovább húzódik, halasztódik ennek felállításáról való gondoskodás, az annál sajnálatosabb lesz, mert ha az egész vonalon ki lesz mondva, el lesz határozva az iskolák államosítása, — ami már is kísért, — késő lesz az utolsó, a 12-ik órában az önálló kántorságok felállításáról gondoskodni. Előre kell tehát gondoskodni, hogy készüljenek ne legyünk. Legelőbb államosított iskolák helyén állítandó ez fel, így tovább. Az önálló kántorok dolga, kötelessége lesz a templombani énekvezérség, az elemi- és ismételőiskolákban az énektanítás, vallás-tanítás, lelkésznek canonikus órákon helyettesítése, az új énekek megtanítása télen, estve a felnőtteknek.

Hangsúlyozom, hogy nagy gondot kell fordítani az énektanításra.

Mindezekhez hozzá adom, hogy a legaagyobb gond fordítandó minden egyház és iskolalátogató által arra, vajjon az énektanítás, költésmeret, a szöveg beemlézése, a szavak és szöveg megértése helyesen, alaposan, lelkiismeretesen s jó eredményt felmutatólag történik-e?

Dixi et salvati animam meam!

Vállaji.

KÜLÖNFÉLÉK.

— **A nagy Révész unokája.** Ifj. Révész Imre a kolozsvári református teológiai fakultás h. tanára most tette le a magántanári vizsgát. Az efféle vizsgálatokra alapul valami tudományos dolgozat szolgál. Ezt a dolgozatot ifj. Révész Imre az egyháztörténelemtől írta (A tudományos egyháztörténet írás I. Theológiai magántanári vizsgára írta Révész Imre. Kolozsvár 1913 VII. 148. lap) s abban olyan tudományos készületségről és képességről tett bizonyosságot, hogy az még külföldön is számot tenne. Hogy az egyháztörténelem feladtát és módszerét meghatározta s azt az egyetemes világtörténelem keretében elhelyezhesse, erős bölesészeti előtanulmányokat és vizsgálatokat végez. (Böhm tanítványa s igazi kantiánus). Vizsgálatainak végeredménye, hogy a *történelem nem egyéb, mint a fejlődés szempontjából vizsgálódó kultúra tudomány s az egyetemes ker. egyháztörténelem ehhez képest: a keresztyén vallásos szellem fejlődéstörténete; vallástörténelem érték fenomenológiai alapon.* Megvalljuk őszintén, hogy a meghatározás kettőssége nincs nyünk szerint és a végtelenségig, vitt értékelési elméletekből is elengednénk (nem okvetlen szükséges a methodust mutogatni) s ha nem a fiatal tehetség próbatételéről volna szó, akkor a dolgozat egyenlőtlenségét is kifogásolnunk kellene. Így azonban gyönyörűségünket találjuk benne, a fiatal erő próbatételének tekintjük s büszkén valljuk a nagy Révész

Imre unokáját a magunkénak is. Miénk is ő, mert Debrecen jelszava az érintetlen személyes hit mellett a tudományos szabadságának és a demokratikus fejlődésnek szempontja. Különösen értékesnek tartjuk e tekintetben a második részt, mely a szerző tudományos apparátusának teljessége mellett a kritikai belátást is egyformán mutatja és nagy érdeklődéssel várjuk, amit megígér: a magyar protestáns egyháztörténelem fejlődés tanát.

— **Vámbéry Ármin temetése.** Ez a nagy orientalista is mi hozzánk tartozott, amidőn mint egyetemi tanár kénytelen volt valami keresztyén religiót választani: a református egyházat választotta s ez nagyobb érték ránk nézve, mintha egyenesen reformátusnak született volna. A művelt nagy nemzetek, különösebben az angolok meleg részvétnyilvánítása mellett mi is nagy megilletődéssel állunk meg a Vámbéry koporsója felett és szívünk szerint tisztességet teszünk annak, aki nekünk is tisztességet tett vala. Itt jegyezzük fel, hogy a temetést Petri Elek református lelkész végezte s rövid áldással ő búcsúzott el a sírnál tőle. Keleti szokás szerint iratos kopja fa, kálvinista fejfa áll a nagy utazó sírja felett, kinek halandó teteme már A. B. F. R. A. pihen, de akinek nevét szárnyára vette a hír és emléket meg fogja őrizni a történelem.

— **A debreceni ref. főgimnáziumban** az 1913—14. iskolai évre beiratkozott az I. a) osztályba 55, az I. b)-be 54, a II. a)-ba 55, a II. b)-be 54, III. a)-ba 53, III. b)-be 52, IV. a)-ba 51, IV. b)-be 47, V.-be 60, VI.-ba 55, VII.-be 58, VIII.-ba 56, összesen 650 tanuló; ezenkívül rendszeren látogatja a leckeórákat 11 magántanuló leány növendék, névszerint a III. a)-ban Auszterlitz Teréz, Gulyás Margit, Mustó Viola és Popovics Erzsébet, a IV. b)-ben Csapó Piroska, Dienes Kata és Mészáros Anna, az V.-ben Révész Ágnes, a VI.-ikban Horváth Kata és Lusztig Józsa, a VII.-ben Vadnay Julia.

— **Vlajku temetése.** Vlajku szászvárosi születésű, magyar állampolgár volt és lett az oláhok első aviatikusa. Szászvárosban tartották az oláhok az idén szokott nagy nemzeti ünnepségeiket. Vlajku erre az ünnepre hozta volna a romániai oláhok üdvözlő levelét. Hozta volna a Kárpátokon keresztül, de szerencsétlenül lebukott gépével és szörnyet halt. Mint a nemzet halottját temették óriási pompával és méltán. Arra tette életét, hogy megmutassa, miszerint az országhatár, a Kárpát hegy nem akadály a nemzetiségi érintkezés útjában. Mi magyarok e határokon belől lakunk és nem tudjuk megmutatni, hogy idegennek nincsen közöttünk helye. Minket még ma is természeti viszonyok, a Kárpátok védnek.

— **Stadler érsek.** Stadler érsek katolikus egyházi Szerajevóban és nagy jövedelmét az államtól kapja. És mégis ő az, aki a boszniai erőszakos térítési mozgalmaknak a középpontjában áll s az ottani feszült egyházi és nemzetiségi viszonyokat még jobban rontja.

Sem mohamedán, sem szerb család nem biztos gyermekéről. A Stadler papjai, apácai magokhoz édesgetik és erőszakosan elkeresztelik azokat. E miatt nem küldik a bosnyákok szívesen idegen helyre gyermekeiket s e miatt nem járják azokat keresztyén iskolákba. Most is nagy a felháborodás a miatt, hogy az érsek az állam törvényei ellenére erőszakosan térített. Ez tény, de tény az is, hogy Stadler a törvényt megtagadta. És az állam? Az állam; az, midőn kath. vagy csak gör. kath. papok törvényellenes viselkedéséről van szó, nincsen sehol.

— **Királysértő esperes.** E cím alatt adtak hírt a lapok a Lengyelországon (Máramaros m.) történt botrányról. Sietünk kijelenteni, hogy ez az állam- és hazaellenes tüntető nem szegény magyar református esperes volt, hanem aranykeresztes görög katolikus méltóság, akinek viselkedése magyar kath. főpap elébe tartozik, aki a magyar állam jóvoltából magas kongruát húz és ezer kedvezményeket élvez. Az efféle állam- és felségi hűségi nyilatkozatokhoz arról a résziről meglehetősen hozzá vagyunk ugyan szokva, de hogy ez az eset a hazafiaknak ismert máramarost g. katolikusok részéről történjék meg, azt mégis egy kissé szokatlannak találjuk. Hát még a többiek?

— **Adomány.** Szoboszlay Sándor bátyánk, értarsai lakos, ez a minden ízében lelkes magyar és áldozatkész, buzgó református férfiú a mostani, szinte kétségbeejtő gazdasági viszonyok által még inkább ösztönözötten, 100 koronával megteremtette a nagyarnai egyházban az egyh. törvények parancsolta „Szegény alap”-ot, mikor is a következő levelet intézte a presbyteriumunkhoz: „Mélyen tisztelt Presbyterium! Midőn szerencsém van a nagyarnai egyház rendelkezésére bocsátani ezen csekély 100 K (egyszáz korona) adományomat: teszem ezt azon kéréssel, méltóztassék ezt kegyesen fogadni s a lehető regjobban gyümölesöztetni s kamatait az alább jelzett célra legjobb belátása szerint felhasználni. E ténnyemmel én is egy porszemmel hozzájárulni óhajtok ama magasztos épület megalapításához, mely kifejezést talál az E. T. VI. 68. §, és a Népiskolai szervezet s szolgálati programika II. 13. §-ában. Idvőzítőnk is figyelmeztet, mondván: Ján. XII. 8. Máté XVIII. 5. Márk. IX. 37. Kiváló tisztelettel maradván stb.” Hogy e hírt a tisztelt olvasó közönséggel tudatjuk, ez nem abban leli magyarázatát, mintha mi ezzel egyéni hiúságot kívánnánk táplálni, de tesszük azért, hogy mások is látván az ő nemes cselekedetét, hátha akadnak többen, kik ezen felbuzdulva, Szoboszlay bátyáknak e téren is méltó követői fognak lenni. Mi pedig mély köszönetünket fejezzük ki neki jó szíve által sugalt becses adományaért. A nagyarnai egyház presbyteriuma.

— **Rubrikagyártás.** Az egyetemes konvent már egy ízben kérdő-íveket küldött szét a tőkesegélykölcsön-segélyezésben részesített egyházközségekhez, melye-

ken egyebek között azt is megkérdezte, hogy a töke-visszafizetés melyik évben, minő stadiumban állott a kölesön felvétele óta? S mennyi a legutóbbi (1912. évi) év dec. 31-iki terminus szerint a visszafizetett töke-állomány? Persze, lön nagy háborúság, mert hiszen a dolog természeténél fogva az egyházközségek az adatokat nem ismerték. Fordultak fűhöz-fához s a vége az lett a dolognak, hogy egyetlen egy kérdő-ív se volt pontosan kitöltve, amiről lapunkban is megemlékeztünk annak idejében. A sikertelenségen — amint látszik — a konvent nem okult, hanem az idei 41. sz. határozata 8-ik pontja szerint, habár új nyomtatvány szerint elől kezdő a tudakozódást. Előre megállapíthatjuk, hogy a határozatnak sok okból ismét nem tudhatnak eleget tenni az adós egyházak. Elől kezdődik az 1913. évi kapkodás s végtére is az egyházkerület pénzkezelősége lesz kénytelen nagy fáradsággal kiállítani a kimutatást. Jó lett volna ezt előre megfontolni s szerencsésebb módját keresni és találni a kimutatás előállításának. Azt pedig előre tudjuk, hogy 1914 jan. végére a jelentés nem lehet készen, mert hiszen a hitelező egyházkerületi pénztári számadás erre az időre nem készül el. Úgy sejtjük tehát, hogy az utóbbi rovatok gyártása után az újabb rovatok gyártása sem ér célt. No, de legalább csinál egy kis forgalmat a nyomdának. Jelezzük ezt a furcsa helyzetet jó előre azért, hogy majd mikor szétmennek a kérdő-ívek: ne lepje meg a dolog a presbyteriumokat.

— **A leánygimnázium** V-ik osztályának növendékei: a) átléptek a helybeli felsőbb leányiskolából: Bészler Gizella, Ékes Aranka, Demjén Margit, Kiss Irén, Mindszenti Margit, Polster Erna, Sipos Mária, Vértessy Gabriella. — b) Pozsonyi felsőbb leányiskolából jött: Németh Mariska. — c) Polg. iskolákból: Auszterlicz Lilli, Fischer Jolán, Reichard Lilli, Rother Márta. — d) Helybeli ref. főgimnáziumból: Böhm Lilli, a budapesti felsőbb leányiskolából: Hegedüs Júlia.

— **Esperesi jelentés.** Vettük a debreceni egyházmegye derek esperesének a folyó évben megtartott egyházlátogatásról nagy gonddal megszerkesztett jelentését. Elismerés illeti buzgó esperesünket, hogy ebben az évben is személyesen vizsgálta meg egyházközségeit s így közvetlen szemlélet után hű képet volt alkalmas szerezni az egyházak erkölcsi s anyagi helyzetének állásáról. Látogatótársai voltak felváltva Miskolczi László, F. Varga Lajos egyházmegyei tanácsbírók és Rózsa Sándor egyházmegyei pénztárnok. A jelentés jelzi, hogy ha nem emelkedett is szembetűnően a vallásos erkölcsi élet egyházmegyéjébe, de nem is hanyatlott. Az isteni tiszteletek látogatottak; a vallásos élet fokozására majd minden egyházközségben történt sikeres intézkedés. A szektáriusok s egyházi szertartást mellőzők száma apadóban van. Szomorú tünet azonban, hogy az utóbbiak

közül immár találkoznak olyanok is, akik a keresztelest is mellőzik, ilyen ugyan csak Sárretudvariban volt 4 esetben, hol erre ráadásul 11 pár nem vette igénybe az egyházi esketési szertartást. Jelentékeny összeggel szerepel 20 egyházközségben a szegényekről való gondoskodás (51,942 K 19 f). Az egyházi célokra tett adományok összege 71,185 K 26 f értéket képvisel. — A számadások Debrecen és Konyár kivételével mindenütt készen voltak. A konyári zavaros és elfogadhatatlan számadást újra szerkesztésre vissza kellett adni. — A debreceni egyházközség pedig pénztárnokának betegsége miatt mindeztideig nem készült el a számadásával. Mi nagyon tudjuk méltányolni az esperes úr jóindulatú kimentését, de mégis meg kell jegyeznünk, hogy a debreceni egyházközség 1912. évi számadása elkészítésének még a pénztárnok betegsége esetén sem szabad 1913 szeptember hó derakáig késnie. Itt olyan nagy méretű vagyonkezelésről van szó, ahol a szakértő helyettes alkalmazása elengedhetetlen, ha áldozatba kerül is. Ennél az áldozatnál több kár fenyegetheti az anyagi érdeket, ha a számadások ügye nincs in currenti. Micsoda alapra fekteti az egyházközség az 1914. évi költségvetés tételeit? Vagy azzal is vár, míg buzgó pénztárnoka felgyógyul? Nem volna szabad ilyennek Debrecenben megtörténni.

Egyébként köztudomású, hogy a mi debreceni egyházközségünk számadásai rendszerint csak a következő év derekára szoktak elkészülni. S ennek egyedüli oka az, hogy néhány évvel ezelőtt avatatlan kezek olyan számadási rendszert kényszerítettek a kezelésre, amelyre a legelső év zártával ki lehetett volna mondani a halálos ítéletet, aminthogy a visitatio ki is mondta. Akkor még azon a címen, mert csak egy éves a próba, a rendszer fentartását ki tudta kényszeríteni a rendszert különben nem értő, de abban az időben befolyásos férfiú. Ideje volna már, hogy ennek a tarthatatlan helyzetnek vége szakadna. Aki valamennyire be tudott pillantani ebbe a kerékkötő rendszerbe, láthatta, hogy mennyi munkaerő vész kárba nemcsak a tisztviselők részéről, de azok részéről is, akik nagy kitartással s széles tudással küzdenek heteken át a számadás felülvizsgálásának időt, erőt emésztő munkájával.

Az esperesi jelentés szerint 22 egyháznak 486,935 K 63 fill. adóssága van. Ebben azonban a debreceni egyházközség nincs kimutatva.

Néhány lelkeszi lak újítást s öt helyen a templom javítást igényel. Három helyen az iskolai épület esik kifogás alá. Egyébként az egyházi épületek karban tartására a debreceni egyházközségen kívül 63,659 K 79 f tekintélyes összeg fordított.

A tanítás eredménye eléggé megnyugtató. Az adók ki vannak fizetve, az épületek a Foncière-nél vannak biztosítva, kivéve Debrecen, mely az új bérházát és

egy tanyát másutt biztosított. A díjak rendszeresen fizetnek. Az új építés költsége, a debrecenit is beletudva, 2.255,034 K 42 fillér. Látható ezekből az adatokból, hogy esperesünk kormányzása alatt élénk élet lüktet a debreceni egyházmegye valamennyi gyülekezetében. Adja Isten, hogy még sok éven át ilyen kedvező képet mutathasson fel egyházmegyéjéről!

— **A Kossuth-szobor.** A debreceni Kossuth-szobor alakjait a jövő héten fogják felállítani a talapzatra. A szobor leleplezési ünnepélye októberben lesz.

— **Elmaradt egyházközségi közgyűlés.** Csütörtök délelőtt 9 órára volt hirdelve a debreceni ref. egyházközség közgyűlése a 80 ezer koronás jelzálogkölesön felvétele tárgyában. Miután azonban az egyházközségi tagok nem jelentek meg a törvényes számban, Dicsőfi József lelkészelnök, az egyházközségi közgyűlés elnöke, a közgyűlés megtartását szombat délelőtt 9 órára halasztotta. Hiába fáznak a hívek a kölcsönpénztől.

— **A debreceni hatósági tejesarnokért.** Bostás István főkapitány, Tüdös Kálmán dr. tisztii főorvos és Borsos József helyettes főmérnök tegnap Nagyváradra érkeztek és tisztelegtek Bordé Ferenc főjegyzőnél, helyettes polgármesternél, akinek bejelentették, hogy Debrecen város tanácsa a nagyváradi tejközpont tanulmányozására küldte ki őket. Bordé főjegyző Komlóssy József tanácsost rendelte a vendégek mellé, kiket Komlóssy a tejközpontba kalauzolt. Délelőtt megtekintették a tejközpont üzemét és számadását. Délben a „Fekete-Sas” éttermében Bordé főjegyző a vendégek tiszteletére ebédet adott, amelyen a vendégeken kívül jelen voltak: Bordé főjegyző, Komlóssy tanácsos és Mezey Gyula rendőrkapitány. Délután Temesvárra utaztak Debrecen küldöttei az ottani tejközpont tanulmányozására.

— **Egy szövetkezet a kulturális célokért.** A szövetkezeteink körében meglevő áldozatkézség újabb és örvendetesen meglepő nyilvánulásáról kell itt számot adnunk: a kismarjai szövetkezet tíz év óta gyűjtött jótékonyági alapját, 3700 koronát, az idei nyár folyamán különböző közcélokra majdnem teljesen eladományozta és pedig a református templom és torony újra festésére és renoválására, úgyszintén villámhárítóra 1600 koronát, a községben létesülő negyedik iskola felállítására és berendezésére 1200 koronát, különböző jótékony célokra pedig 500 koronát áldozott. A szövetkezet 1904-ben alakult, jövőre tehát 10 éves jubileumát fogja megülni. Forgalma már tavaly a 80,000 koronát

megaladta, ingatlana 16.000 korona értékű. A szövetkezetnek kezdettől fogva elnöke és vezetője Leel-Össy István református lelkész.

— **A Bölcsészethallgatók (Tanárjelöltek) Segítő Egyesülete** megalakult. Amidőn ezt a nagyrabecsült közönség szíves értésére bátorodunk hozni, felhívjuk szíves figyelmüket erre az egyesületre, amelynek tagjai, mint tanárjelöltek, első sorban vannak hivatva arra, hogy mint nevelők s instruktorok, correpetitorok működjenek. Miért is azon kéréssel fordulunk a mélyen tisztelt tanítató szülőkhöz és az intézetek igazgatóihoz, hogy a legnagyobb bizalommal forduljanak Egyesületünk Elnökségéhez, amely mindig készséggel áll szolgálatára az érdeklődőknek. Levélbeni megkereséseket a következő címre kérjük küldeni: „**Bölcsészethallgatók Segítő Egyesületének Elnöksége**“, Ref. Főiskola.

— **Robbanás a fizikai előadáson.** Nagyszalontán szerdán délután egynegyed 1 órakor irtózatoss durranás hangja verte fel a főgimnáziumot és környékét. Az iskola egyik tantermében történt a detonáció, amely óriási riadalmat keltett, de szerencsére komolyabb bajt nem okozott. A fizikai szertárban tartotta óráját Práger Jenő tanár. A durranó gázzal magyarázott s kísérletképpen be akarta mutatni a durranó gáz fejlesztését. Magyarázat közben Türkössy Antal gimnázista a tanár megkérdezése nélkül és idő előtt gyufát gyújtott s az égő gyufával a készülék felé közeledett. A következő pillanatban megtörtént a baleset: a kiáradó gáz meggyült és felrobbantotta az egész készüléket. A robbanás hangja olyan nagy volt, hogy az egész iskolában hallották, sőt Faragó Alfréd tanár, aki a Toldi-malom előtt haladt, szintén figyelmessé lett a robbanás hangjára és visszafutott az iskolába. A robbanás következtében Práger Jenő tanár a homlokán és jobb keze fején, Türkössy Antal és egy Glück nevű tanuló pedig a kezén sebesült meg. Goldner Hermann dr. orvost hívták ki a baleset színhelyére s ő nyújtott első segélyt a sebesülteknek. Bekötözte a sérüléseket, melyek nem súlyosak. A baleset nagy izgalmat keltett az iskolában, a városban is riasztó hírek terjedtek el, de komolyabb aggodalomra nines ok. Nines, de azért lehetne jobban is vigyázni.

— **Debrecen város jövő évi költségvetése.** Kondor Kálmán főszámvevő a tanács mai ülésén terjesztette be a város jövő évi költségvetését. A bevétel 4.443,511 korona 5 fillér, a kiadás 5.858,147 korona 99 fillér, a kettő közt mutatkozó 1.414,636 korona 97

Hatóságilag engedélyezett végeladás.

A rossz viszonyok miatt

GLÜCK EDE cipő, kalap és férfidivat üzlete teljesen feloszlik.

GLÜCK EDE Piac-utca 22. szám Debreceni Első Takarékpénztár palotájában.

Férfi, női és gyermek cipők, kalap, fehérnemű és mindennemű férfi divat cikkek **minden elfogadható áron** kiárusítatnak. — Üzlet és kirakat berendezések, úgyszintén villany-lüszterek eladóak. ****

fillér hiány az 1.950.000 korona állami egyenes adó 73 százalékában nyerne kiegyenlítést. Ha azonban a esatornázási díjat felemelik, a hiány 131,520 korona 33 fillérrel csökken s ez esetben az állami adó 66 százaléka is elég a fedezetre. Ha pedig a Hortobágy tizenkétezer holdjának haszonbérjövédelme szerződésileg biztosítva lesz, még kisebb százalék lesz a pótdó. — A költségvetés október elején a közgyűlés elé kerül. A felügyelő bizottság a jövő héten fogja átvizsgálni.

— **Debreceni főiskolánk** akadémiai tanszakaira a rendes időben beiratkozott 87 teológus, 124 joghallgató és 31 bölesészethallgató. Mivel a teológiai szakon még vizsgák folynak, — ez a szám nyilván szaporodni fog.

— **Hálás tanítvány, amilyen sok kellene.** A csengeri egyház lelkésze, nt. Potor Elemér úr közli velünk a következő levelet, mely arról szól, hogy a csengeri egyház iskolájának egyik volt növendéke hála-adományként az egyháznak a következő sorok kíséretében 100 koronát adott. A levél, melyet a hálás Szoboszlai Sándor írt, így szól: Mélyen tisztelt Presbiterium! Midőn van szerencsém a csengeri református egyház rendelkezésére bocsátani ezen csekély 100 (egyszáz) korona adományomat: teszem azt azon kéréssel, hogy méltóztassék azt kegyesen fogadni s lehető legjobban gyümölcsöztetni és annak kamatait az alább jelzett célra — legjobb belátása szerint — felhasználni. E tényemmel én is, mint a csengeri iskolának a múlt század 50-es éveiben egyik szerény növendéke, hála-ra kötelezettnek érzem magamat, másrészt hozzájárulni óhajtok egy porszemmel ama magasztos épület megalapozásához, mely kifejezést talál az E. T. VI. 68. §. és a Népiskolai szervezet s szolgálati pragmatika II. 13. §-ban. Üdvözítünk is figyelmeztet erre: Ján. XII. r. 8. v., Márk IX. 37. v. Kiváló tisztelettel maradván Értaresán, 1913 július 1. a mélyen tisztelt Presbiterium kész szolgálja *Szoboszlai Sándor*.

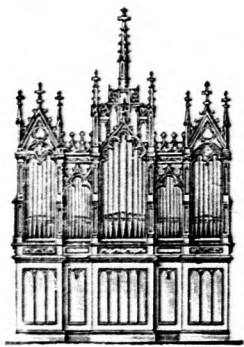
— **A Nemzeti Iskola** legújabb száma igen gazdag tartalommal jelent meg. Vezércikke a nagy Eötvös emlékének áldoz születése száz éves évfordulója alkalmából. *Omikron* „Aktualis strófái“ a közoktatásügy

állapotait szatirizálja éles tollával. *Nemo* „Tekintélypusztulás tiszteletlenség“ című cikkében világít erősen arra, mi az oka a tanítóóság állítólagos fegyelmetlenségének. „Tankönyv-uzsora“ címen a tankönyvmonopólium ellen ír a lap. *Szobolovszky* István „A tanév végi eredményeket“ tárja fel okulás céljából az új iskolai év küszöbén. *Mátrai* Ferenc Béla „Tankerületi értekezlet“ című közleményében az iskola adminisztrációjának megkönnyítésére mond megszívlelendőket. A fővárosi rovatban *Déry* Ferenc, a székesfőváros közoktatásügyi tanácsosa mondja el a jövő év programját a Pedagógiai Szemináriumról, a helyi tantervről, a szakfelügyeletről, a polgári-, a felső kereskedelmi-, a kereskedő inasiskolákról, a vizsgák eltörléséről, a testnevelésről, a szolgálati pragmatikáról, a jó iskoláról, az ingyenes iskolázásról, az iskolák építéséről, fejlesztéséről stb., stb. *Tiszamenti* néven egy segédtanfelügyelő hívja fel szervezkedésre a tanfelügyelőket a miniszter igazságtalansága ellen. Tárca rovatában *Péczy* Ferenc ír hangulatoson egy falusi történetet. Hirrovata gazdag. A lap előfizetési ára egy évre 12 korona. Mutatványszámot ingyen küld a kiadóhivatal (VI., Felsőerdősor 21.)

— **Nagy munka folyt** az elmúlt héten a vén kolégiumban. A többek közt a kápláni vizsga, melyre a következők jelentkeztek: Bagoly Bertalan, Balogh Béla teljes javító, Balogh Zoltán, Bay József, Bedő Sándor, Bodnár László, Cziriák Géza, Csatóry Gyula, Danesházy Sándor, Dankó Sándor, Faa Ernő, Falussy Sándor, Farkas Jenő (javító), Farkas János, Fekesházy Jenő, Pülep Károly, Hajdu Árpád (teljes javító), Horváth Kálmán, Király Sándor, Kiss Imre, Kolozsváry Kiss László, Koós Elemér, Kovács Ferenc, Kovács Károly (teljes javító), Könyv Gábor, Mohácsy József, Nagy Lajos (javító), Nemes Imre, Oláh Károly, Papp Árpád, Pánczél Jenő, Potsa István, Potsa János, Sass Mihály, Sándor László, Seress Zoltán, Siető Pál, Szenczy István, Vadon Andor, Veress Sándor, Vincze Lajos, Vörös Lajos, Zámory Sándor. Az eredményt a jövő számban tudatjuk.

Felelős szerkesztő: FERENCZY GYULA Dr.

Munkatársak: Soltész Elemér, dr. Veress István.

Alulírottak a legmélyebb tisztelettel bátorodunk a Nagytiszteletű lelkész és kántortanító urakat értesíteni, hogy a pécsi Angster S. és Fia, orgona- és harmonium-készítő cégtől megválva, ismét Egerbe, önálló működésre térünk vissza. Ajánlkozunk a legújabb légnyomatu pneumatikus esőrendszer szerint épült orgonák készítésére. Mindenemü orgonák átalakítását, javítást és hangolását mérsékelt árban és lelkiismeretes pontossággal teljesítünk. Orgonák jókarban tartását az ország bármely részében elvállaljuk. Teljes tisztelettel

Cseh István és Fia
orgona- és harmonium-készítők
Egerben,
Kovács János-utca
19. szám, saját ház.

Pályázat

hirdettetik f. évi december 31-ig terjedő helyettes kántor-tanítóságra. Kötelesség: a III—VI. oszt. fiúiskola szabályszerű tanítása és a kántori teendők végzése. Díjazás: havonként 80 korona és a temetési stóla, továbbá természetben lakás. Pályázhatnak ref. vallású férfi tanítók és vizsgatételre bocsátható képezdészek szeptember 28-ig, a kenderesi ref. lelkészi hivatalnál.

Kenderes, 1913 szeptember 16.

Győry Lajos,
református lelkész.

Különösen templomfestéseknél felhívjuk olvasóink figyelmét Schuller vállalatára Debrecen, Simonffy-utca 25. sz. Telefon 806. Költségvetés díjtalan.

Pályázat

A borsi református egyház presbiteriuma pályázatot hirdet III—VI. osztályú vegyes iskolájának tanítói állására.

Javadalma: 1. készpénz 20 kor. 2. 8 kat. hold 241 négyszögöl szántó föld haszonélvezete (évi haszonbére most 480 kor.) Adóját az egyház fizeti. 3. Szántásdíj 54 kor. 4. 7 köből kétszeres buza, melynek felerésze pénzül fizettetik évenkénti megegyezés szerint. 5. 1 öl tűzifa beszállítva. 6. Elegendő örletés. 7. Tisztességes lakás kerttel. 8. Államtól: a) fizetéskiegészítés 349 kor. (1200 kor.-ig) b) tandíjkárpótlás 354 kor.

Kötelessége: 1. A III—VI. osztályú vegyes iskola egyházkerületi tanterv szerint való vezetése. 2. Ismétlő iskolás lányok tanítása, (amiért

a községtől évi 40 kor. tiszteletdíjat élvez). 3. A megválasztandó tanító a kántortanítói állás megüresedéséig a jelenlegi kántortanító helyett (aki nem orgonista) istentiszteletek és temetések alkalmával az orgonista-kántori teendőket végezni köteles, melynek ellenében évi 100 kor. tiszteletdíjban s az egyházkerület által megállapított temetési stóla díjban (80--90 kor.) részesülnek. Pályázati kérvények 1913. évi szeptember hó 26-ig alulírott iskolaszéki elnökhöz köldendők.

Próbaéneklés és választás szeptember hó 28-án fog megejteni. Jelentkezők úti költséget az egyháztól nem igényelhetnek. Az állás választás után azonnal elfoglalandó.

Papp László,
ref lelkész.

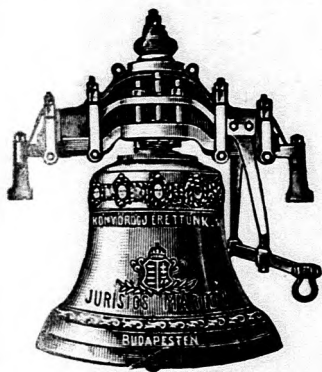
Pályázat.

A hódmezővásárhelyi ref. egyház pályázatot hirdet egyik tanítói állásra. Javadalom: törzsfizetés 900 kor. az egyház pénztárából, évnegyedi előleges részletekben. Fizetés kiegészítés az állampénztárból, szolgálati idő szerint, 360 korona lakbér, az egyház pénztárából évnegyedi előleges részletekben. Kötelessége: a presbiterium által kijelölendő iskola vezetése a tiszántúli ref. egyházkerület tanterve szerint.

Megválasztott tanító a békéscsaba ref. egyházmegyei tanító-egyesületnek és a hódmezővásárhelyi ref. tanító-testületnek kötelezett tagja. Kellően felszerelt kérvények szeptember 25-ig alulírotthoz köldendők. Csak férfi tanítók pályázhatnak. Az állás azonnal elfoglalandó.

Hódmezővásárhelyen, 1913 szept. 12.

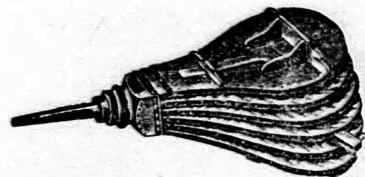
Györfly József,
ref. lelkész.
iskolaszéki elnök.

Juristics Márton

fúvó-, szerszám-, harangöntőde- és felszerelő gyár
Budapest, VI. ker. Rózsa; utca 51/53 szám.

Szállítok tiszta tömör érees hangú harangokat, Pozdech-féle forgatható öntöttvas koronával szerelve. Elvállalom kikopott esapoknak, esapágyaknak javítását. Készítek, fúvókat, kovács-tűzhelyeket, emelő-esigafejeket, láncos és esavaros esigákat, furógépeket, ülőt, satut, s minden e szakba vágó munkát. Mindenemű gépmunkát készítek rajz vagy méret után. Jutányos árak, pontos és tisztességes kiszolgálás. Árjegyzék ingyen és bérmentve.

Pályázat

A nemesborzovai ref. egyház pályázatot hirdet kántortanítói állásra.

Javadalma: 1. törvényszerű természetbeli lakás. 2. Kert. 3. Az egyház pénztárából 100 azaz száz korona, évnegyedenkénti részletekben fizetve. Az államtól 1100 azaz egyezerszáz kor.

Kötelessége a mindennapi I—VI. osztályú tanulókötelesek tanítása a tiszántúli ref. egyházkerület tanterve szerint és az ismétlősök hetenkénti két óra d. u. a téli hónapokban.

Presbiteri gyűlési jegyzőkönyv vezetése és számadások elkészítése.

Kanonikai órákon és a lelkész akadályozásában templomi predikálás.

A szabályszerűen felszerelt kérvények 1913. szeptember hó 18-ig alólírott lelkész hivatalhoz adandók be, a választás 1913 szept. 21-én az énekpróba után fog megtartatni. A személyes megjelenés előny.

Nemesborzova, 1913 szeptember 3. u. p. Nagyszekere Szatmár m.

Egeressy Imre,
ref. lelkész.
iskolaszéki elnök.

Pályázat.

Az árpádi (Bihar megye) református elemi népiskola egyik soros-kántortanítói állásra. Fizetése természetben adott tisztességes lakáson kívül 742 kor. készpénz, mintegy 12 hold (1100 négyszögöles szántó föld haszonélvezete (értékelve 300 koronára), leányismétlő iskola vezetéséért a községtől 40 kor., temetési stóla 40 kor. és az 1913. évi

XVI. t.-c. értelmében való állami kiegészítés, mely az elválasztott egyén eltöltött szolgálati éveitől függ.

Kötelessége: a II—III. vegyes osztályok tanítása, leányismétlő iskola vezetése, minden második héten a templomi szolgálat és soros temetés végzése, kanonikus órákon és lelkész akadályoztatása esetén esetleg szószéki szolgálat teljesítése. Egyház fenntartja magának a jogot, hogy elválasztott tanítót más osztályok vezetésével is megbízhatja. Pályázati kérvények *jólyó hó 27-ig* a lelkési hivatalhoz küldendők. A választás 28-án lesz s az állás október elsején elfogalandó.

Árpád (Bihar m.) 1913. évi szept. hó 3-án.

Boros Gábor,
ref. lelkész.

Pályázat.

A szatmári református egyházmegyébe kebelezett, szamosangyalosi megüresedett kántortanítói állásra pályázatot hirdetek.

I. Jövedelem. 1. mint tanítónak: 4 h. 477 négyszögöl szántó, 157 kor. értékkel; tisztességes új lakás, 513 négyszögöl kerttel; termény értéke 380 kor.; szénaváltságdíj 40 kor.; 3 és fél öl kemény tüzi fa, 140 koronára értékelve; szolgálmányokért 43 korona, kert ásatás 10 kor.; ehez járul az állami fizetésekiegészítés. — 2. Mint énekvezérnek: 120 korona. A pénzfizetés évnegyedes előleges részletben vehető fel az egyház pénztárából.

II. Kötelességei: a) I—VI. osztályú vegyesiskolában tanítás a tiszántúli ref. egyházkerület tanterve szerint, énektanítással együtt; b) az összes orgonista teendők végzése; c) kanonikus órákon és lelkész akadályoztatásakor szószéki

Harmonium, Hegedük, Tárogatók

és a többi hangszereket általánosan elismerve legjobban szállít

Magyarország legnagyobb hangszergyára, Stowasser J.

csász. és kir. udvari szállító, színházak, zeneakadémiák, iskolák és a hadsereg szállítója, a RÁKÓCZITÁROGATÓ feltalálója,

BUDAPEST

II. LÁNCID-UTCA 5. SZÁM.
GYÁR: ÖNTŐHÁZ-UTCA 3. SZ.

AAAAAAAAAAAAAAAAAAAAAAAA

Régi hangszerek vétele és becserélése. 0000

ÁRJEJYZÉK minden egyes hangszerről külön küldetik.

A Nagytiszteletű lelkész urak és a n. é. uri közönség b. figyelmét felhívom 20 éves törv. bejegyzett ..

FÉRFI SZABÓ

cégemre (üzletemre), melyben a leg-elegánsabb angol és magyar divatu uri ruhákat, **papi palástokat** és **fövegeket**, sikkes vasuti és katonai egyenruhákat készítek.

Tartalékos tisztek, tisztjelöltek és egyéves önkéntesek teljesen előírás szerint lesznek felszerelve.

↔ Teljes tisztelettel ↔

Prelovsky András
papi, egyenruha és uri szabó
Debrecen, Kossuth-u. 4.

Tintner J. E.

kaucuk- és fémbélyegző-gyár és véső műintézete Budapest IV. Kigyó-tér 5 sz.

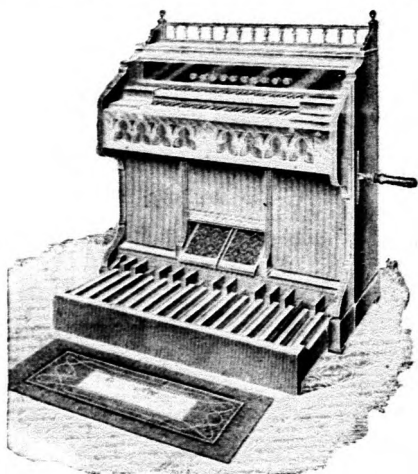
Készít mindennemű címtáblákat zománból, sárga- és vörösrézről, horgany és rézöntvényből raktáron tart számozó és keletjelző bélyegzőket. Zománc táblákat mindennemű felirattal. Zománc és vésett számokat. Pleh chablanokat bélyegző, vánkosokat és bélyegző festéket, ugyszintén kimoshatatlan ruhajelző tintát fehéreneműek jelzésére. :- :: :- :: :- :: :-

BUTOR

részletre és készpénzért igen jutányos árban kapható **Kovács Mihály** butorraktárában **Budapest, VII., Óvoda-u. 44.** (Garay-tér sarok). E lapra hivatkozók 10 százalék árengedményben részesülnek.

HARMONIUM és ZONGORA.

Mielőtt harmoniumot vásárolna, ne mulassza

el a mi FŐÁRJEGYZÉK: N-KET kérni.

Az országban a legnagyobb választék elvámolt elsőrendű amerikai, németországi és belföldi gyártmányokban kedvező részletfizetési feltételek mellett is.

Képviselők

kerestetnek.

Kerber és Berleth

Budapest,

VII., Wesselényi-u. 53. sz.

Egyházak,

iskolák, hivatalok, takarékpénztárak és magánfelek részére

gummi- és réz-

bélyegzőket

gyorsan és olcsón készít

ELSŐ DEBRECENI BÉLYEGZŐGYÁR

Simonffy-u. 5. — Telefon 653.

NYOMTATVÁNYOKAT

SAKSZERŰ ÉS IZLÉSES KIVITELBEN SZÁLLIT

HERCZEG HENRIK KÖNYV- ÉS MŰNYOMDA

VÁLLALATA 0 0 0 0
DEBRECEN, SIMONFFY-UTCZA 5.